تحلیل استنادی و کمی مقالات فصلنامه علمی – پژوهشی سلامت کار ایران، دانشگاه علوم پزشکی تهران

مهدی علی گل[۱]، علیرضا امان اللهی[۲]، علی اصغر فرشاد[۳]

تاریخ دریافت: ۸۹/۱۰/۹ تاریخ ویرایش: ۹۰/۰۲/۳۱ تاریخ پذیرش: ۹۰/۵/۱۰

چکیده

زمینه و هدف: امروزه انجام پژوهش بر روی مجلات امری معمول است. بنابراین در این مطالعه برای اوّلین بار به بررسی جنبه های کمّی و تحلیل استنادی مقالات مجله علمی – پژوهشی سلامت کار ایران پرداخته می‌شود.

روش بررسی: این پژوهش از نوع توصیفی و به روش مقطعی انجام گرفته است. جامعه این پژوهش شامل کلیه مقالات شماره‌هایی است که دارای رتبه علمی پژوهشی (دارای ۱۲ شماره با ۱۰۶ مقاله) می‌باشد. ابزار گردآوری اطّلاعات در این پژوهش چک لیست طراحی شده و مشاهده می‌باشد که داده‌ها با مراجعه به اصل مدرک گردآوری شد. داده های استخراج شده با استفاده از نرم افزار آماری مایکروسافت اکسل نسخه ۲۰۱۰ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: نتایج حاصل از بررسی نشان داد که بیشترین نوع مطالعات انجام شده در مجله سلامت کار ایران از نوع توصیفی – مقطعی می‌باشد؛ همچنین موضوعی که به آن بیشتر پرداخته شده ارگونومی است. روش سرشماری، بیشترین میزان را در میان سایر روش‌های نمونه گیری داشت. به منابع انگلیسی بیشتر ارجاع شده است و مردان نزدیک به پنج برابر زنان در انجام مطالعات شرکت داشته‌اند. میزان مشارکت گروهی نیز ۰/۶۲ به دست آمد.

نتیجه‌گیری: توزیع مناسبی بین موضوع مقالات وجود نداشت. بیشتر ارجاعات به مقالات انگلیسی زبان بود که احتمالاً به دلیل کمبود یا ضعف سیستم جامع نمایه سازی منابع فارسی است. با توجه به اینکه مطالعات انجام گرفته بیشتر از نوع مشاهده ای بود و از طرفی در این رشته می‌توان مطالعات مداخله‌ای و سطح بالای زیادی انجام داد، لازم است که شرایط و امکانات پژوهشی لازم برای انجام این نوع تحقیقات فراهم گردد.

کلیدواژه‌ها: مجله سلامت کار ایران، تحلیل استنادی، تحلیل کمّی

مقدمه

امروزه مجلات به عنوان یکی از مهم‌ترین مجاری ارتباط و تبادل افکار بین نویسندگان و متخصصان موضوعی هستند و یافته های جدید علمی از این طریق در دسترس متخصصان و سایر افراد جامعه قرار می‌گیرد. از این رو مجلات به عنوان یکی از محورهای اساسی نهاد اجتماعی دو نقش اجتماعی تولید علمی و ارتباط علمی را فراهم می‌کند [۱].

با توجه به اهمیّت تحلیل استنادی در حوزه علم سنجی، پژوهش‌های مرتبط با حوزه علم سنجی بر روی مجلات علمی امری معمول است و مجلات معتبر علمی -پژوهشی هر چند سال یک‌بار از نظر کمّی و کیفی مقالات خود را ارزیابی می‌کنند و این کار توسط هیئت تحریریه مجله یا افراد صاحب نظر انجام می‌گیرد و در نهایت نتایج به صورت مقاله منتشر می‌شود. این عمل نه تنها می‌تواند در بهبود روند حرکتی و عملکرد مجله مؤثر واقع شود، بلکه نقاط قوّت و ضعف مجله و همچنین تعادل موضوعی آن را نیز برای مسئولین مجله مشخص خواهد ساخت [۴-۲].

در انجام پژوهش بر روی یک مجله علمی به طور معمول می‌توان آن را از جنبه‌های کمّی و کیفی مورد

۱- کارشناس ارشد بهداشت حرفه‌ای، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران.
۲- (نویسنده مسئول) کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، کمیته پژوهشی دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران. (amanollahi.a@gmail.com)
۳- گروه بهداشت حرفه‌ای، عضو هیئت علمی دانشکده بهداشت و مرکز تحقیقات بهداشت کار دانشگاه علوم پزشکی تهران، ایران.

[Downloaded from ioh.iums.ac.ir on 2024-03-29]

ارزیابی و بررسی قرار داد که در اینجا جنبه های کمّی مد نظر قرار گرفته است. به طور کلّی جنبه های کیفی بررسی مقالات آن‌ها را از نظر تطابق با معیارهای کیفی مثل ذکر صحیح عنوان، رعایت اصول صحیح مقاله نویسی و غیره ارزیابی می‌کنند، در حالی که جنبه های کمّی، آن‌ها را از نظر معیارهای کمّی همچون تعداد مقالات در هر موضوع، نوع مطالعات، توزیع منابع و غیره مورد بررسی قرار می‌دهند [۵].

مجلّه ای که در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد فصلنامه علمی- پژوهشی سلامت کار ایران است که یکی از مجلّات معتبر دانشگاه علوم پزشکی تهران است که برای اولین بار در سال ۱۳۸۳ انتشار یافت. در این فصلنامه موضوعات مرتبط با بهداشت حرفه ای، ایمنی و طبّ کار انتشار می‌یابد و در ایران تنها مجلّه علمی پژوهشی است که در این زمینه‌ها به انتشار مقاله می‌پردازد. تا کنون ۱۲ شماره از این مجله منتشر شده است و در طی این مدّت تغییراتی به منظور بهبود کیفیت مجله ایجاد و جلدهای اولیه آن پس از انجام اصلاحات، تجدید چاپ شده‌اند. در طیّ این مدت هنوز پژوهشی بر روی این مجله صورت نگرفته است. بنابراین در اینجا به تحلیل استنادی مقالات مجله، ارزیابی و بررسی مقالات از لحاظ کمّی پرداخته شده است تا بدین وسیله نمایی از روند و قالب کلی این مجله و همچنین نقایص احتمالی آن به دست آید تا در نهایت این مجله را در رسیدن به اهدافش یاری رساند. شایان ذکر است که در حوزه بهداشت حرفه ای و سلامت شغلی نیز تاکنون در ایران هیچ پژوهشی صورت نگرفته است و در نتیجه پژوهش حاضر در این حوزه پیشرو می‌باشد و می‌تواند در آینده به عنوان الگویی برای مطالعات بعدی مشابه مورد استفاده قرار بگیرد.

روش بررسی

روش پژوهش از نوع توصیفی-مقطعی بوده و نمونه‌گیری به روش سرشماری می‌باشد. در این پژوهش به منظور بررسی تحلیل استنادی و کمّی مقالات به شیوه‌ای نظاممند به بررسی شاخص‌های مختلفی پرداخته شده است. به این صورت که ابتدا جدولی تهیه گردید که در آن شاخص‌های مورد نظر که در زیر ذکر شده‌اند در بالای ستون‌های جدول قرار گرفتند و سپس به تعداد مقالات ردیف اختصاص داده شد. سپس هر مقاله و در کل هر مجله به طور اختصاصی مورد بررسی قرار گرفت. شاخص‌های مورد بررسی به ترتیب زیر بودند که در قسمت یافته‌ها هر کدام به طور مفصل شرح داده خواهد شد:

- نوع مطالعه
- روش نمونه گیری
- محیط پژوهش
- روش جمع آوری داده
- توزیع منابع استفاده شده
- نوع نمودارها
- کلیدواژه‌ها
- طبقه بندی موضوعی
- جنس نویسندگان
- رتبه علمی نویسندگان
- حوزه موضوعی نویسندگان مسئول
- نام دانشگاه نویسنده مسئول
- میزان مشارکت گروهی

گردآوری اطلاعات از طریق مراجعه به اصل مدرک مقالات صورت گرفته است. برای سهولت در انجام کار، جدول مذکور در نرم افزار مایکروسافت اکسل نسخه ۲۰۱۰ طراحی شد و تحلیل نتایج نیز که شامل آمار توصیفی می‌شد با استفاده از این نرم‌افزار انجام شد. بررسی‌های مقایسه ای نیز برای به دست آوردن برخی از یافته‌ها انجام گرفت.

یافته‌ها

در این پژوهش تمامی مقالات چاپ شده (n=۱۰۶) از نظر کمّی و نوع استناد نویسندگان در نگارش مقالات خود، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. تمامی ۱۲ شماره مورد بررسی دارای رتبه علمی- پژوهشی بودند که امتیاز آن در سال ۱۳۸۷ توسط کمیسیون مجلات علوم پزشکی کشور اعطا گردید. تعداد مقالات به ازای

[Downloaded from ioh.iums.ac.ir on 2024-03-29]

جدول ۱- توزیع مشارکت گروهی در شماره های مختلف

تعداد نویسنده / شماره مجله	یک	دو	سه	چهار	پنج	شش	جمع	درصد	ضریب همکاری
۱	۱	۱	۲	۱	۱	۰	۶	۵/۷	۰/۵۶
۲	۰	۲	۲	۱	۱	۱	۷	۶/۶	۰/۶۷
۳	۰	۲	۲	۲	۱	۱	۸	۷/۵	۰/۶۸
۴	۰	۶	۴	۱	۰	۰	۱۱	۱۰/۴	۰/۵۸
۵	۱	۳	۲	۶	۰	۰	۱۲	۱۱/۳	۰/۶۱
۶	۱	۰	۴	۳	۱	۱	۱۰	۹/۴	۰/۶۵
۷	۲	۰	۳	۳	۱	۰	۹	۸/۵	۰/۵۶
۸	۰	۰	۴	۲	۱	۰	۷	۶/۶	۰/۷۱
۹	۰	۱	۴	۴	۱	۰	۱۰	۹/۴	۰/۷۰
۱۰	۰	۲	۳	۳	۱	۱	۱۰	۹/۴	۰/۶۹
۱۱	۲	۲	۲	۱	۱	۰	۸	۷/۵	۰/۴۹
۱۲	۱	۲	۲	۱	۲	۰	۸	۷/۵	۰/۵۹
جمع	۸	۲۱	۳۴	۲۸	۱۱	۴	۱۰۶	۱۰۰	AVG=۰/۶۲
درصد	۷/۵	۱۹/۸	۳۲/۱	۲۶/۴	۱۰/۴	۳/۸			

هر جلد ۱/۸±۸/۸ عدد حاصل شد (نمودار شماره۱). همان‌گونه که مشاهده می‌شود، به طور کلّی مقالات با همکاری سه نویسنده بیشترین فراوانی را در میان سایر همکاری‌ها برخوردار می‌باشد. نویسندگان مقالات این مجله در پژوهش‌های خود بیشتر از روش نمونه گیری سرشماری استفاده کرده‌اند و برای گردآوری داده‌ها از روش‌های مشاهده و مصاحبه استفاده شد. روش شناسی انجام مطالعات در مقالات مجله سلامت کار ایران، مشاهده ای توصیفی مقطعی با ۲۸/۳ درصد و مشاهده ای توصیفی گزارش موردی با ۲۶/۴ درصد نسبت به سایر روش شناسی های پژوهش بیشتر استفاده شده است. بیش از ۸۰ درصد از منابع استفاده شده توسط نویسندگان را منابع لاتین تشکیل داده است. میزان مشارکت گروهی نویسندگان در این مجله که با استفاده از فرمول زیر بدست آمد برابر با ۶۲/. است. مقدار این ضریب همیشه عددی بین ۰ تا ۱ می‌باشد و ارقام بالای ۰/۵ نشان از مشارکت گروهی مطلوب و ارقام نزدیک به صفر همکاری گروهی ضعیف را نشان می‌دهد [۶].

$$cc = 1 - \left\{ \sum_{j=1}^{k} \left(\frac{1}{j}\right) \times \frac{F_i}{N} \right\}$$

که:

Fi= تعداد مقالات تألیفی دارای j نویسنده

j= تعداد نویسندگان هر مقاله (یک نویسنده، ۲ نویسنده، ۳ نویسنده و غیره)

N= تعداد کل مقالات تألیفی منتشر شده

K= بیشترین تعداد نویسندگان همکار در یک مقاله

سایر شاخص‌های مورد بررسی نیز به تفصیل در جدول شماره ۱ و نمودار های ۱ تا ۴ آمده است.

بحث

از کل نتایج به دست آمده (جدول ۲) در این بخش برخی از مهم‌ترین شاخص‌ها مورد بحث قرار می‌گیرد.

[Downloaded from ioh.iums.ac.ir on 2024-03-29]

جدول ۲- شاخص‌های مختلف بررسی کمّی مقالات

شاخص مورد بررسی	فراوانی	درصد
نوع مطالعه		
مشاهده ای توصیفی مقطعی	۳۰	۲۸/۳
مشاهده ای توصیفی گزارش موردی	۲۸	۲۶/۴
مشاهده ای تحلیلی مقطعی	۱۶	۱۵/۱
مشاهده ای تحلیلی مورد شاهدی	۱۶	۱۵/۱
مداخله ای تجربی آزمایشگاهی	۶	۹
مشاهده ای توصیفی سری موارد	۱	۶/۶
مشاهده ای تحلیلی هم گروهی	۲	۱/۹
مشاهده ای تجربی روی انسان	۰	۰
مداخله ای نیمه تجربی	۰	۰
سایر موارد	۷	۵/۷
روش نمونه گیری		
سرشماری	۳۴	۳۲
تصادفی ساده	۱۵	۱۴/۱
تصادفی اتفاقی	۱۴	۱۳/۲
هدفدار	۱۱	۱۰/۳
تصادفی منظم	۱۰	۹/۴
طبقه ای	۹	۸/۴
خوشه ای	۵	۴/۷
چند مرحله ای	۵	۴/۷
ترکیبی	۳	۲/۸
محیط پژوهش		
کارخانه	۸۹	۸۴
آزمایشگاه	۱۲	۱۱/۳
ترکیبی	۲	۱/۹
سایر	۳	۲/۸
روش جمع آوری داده		
مشاهده	۳۷	۳۴/۹
مصاحبه	۲۶	۲۴/۵
پرسشنامه	۱۵	۱۴/۲
مشاهده/ مصاحبه	۱۱	۱۰/۴
مشاهده/ پرسشنامه	۸	۷/۵
پرسشنامه/ مصاحبه	۶	۵/۷
داده های موجود	۲	۱/۹
سایر	۱	۹
توزیع منابع استفاده شده		
مقالات لاتین	۸۸۹	۵۰/۹۷
مقالات فارسی	۴۲۲	۴۰
کتاب های لاتین	۱۵۵	۲۴/۲۰
کتاب های فارسی	۱۳۴	۸/۸۹
پایان نامه های لاتین	۹۰	۷/۶۸
پایان نامه های فارسی	۲۹	۵/۱۶
منابع الکترونیکی لاتین	۱۸	۱/۶۶
منابع الکترونیکی فارسی	۷	۱/۰۳
تعداد منبع فارسی به ازای هر مقاله	۱۳/۴	۳/۱
تعداد منبع لاتین به ازای هر مقاله	۱۸/۶	۸۱/۴
نوع نمودارها		
ستونی	۲۱	۱۹/۸
خطی	۱	۰/۹
دایره ای	۰	۰
پراکنش	۶	۵/۷
هیستوگرام	۰	۰
جعبه ای	۲	۱/۹
ترکیبی	۴	۳/۸
بدون نمودار	۷۲	۶۷/۹

شاخص مورد بررسی	فراوانی	درصد
طبقه بندی موضوعی		
• ارگونومی	۳۲	۳۲/۲
• عوامل زیان آور شیمیایی(شامل تهویه و سم شناسی شغلی و آلاینده ها)	۲۶	۲۴/۵
• ایمنی	۲۵	۲۳/۶
- حوادث ناشی از کار	۳	۱۳/۶
- ارزیابی خطر و ریسک	۱۳	۵۹/۱
- فرهنگ ایمنی	۱	۴/۵
- حفاظت فردی	۲	۹/۱
- سایر موارد	۳	۱۳/۶
• عوامل زیان آور فیزیکی	۱۳	۱۲/۳
- گرما و رطوبت	۲	۱۵/۳
- پرتوهای یونیزان	۰	۰
- پرتو های غیر یونیزان	۱	۷/۶
- صدا	۱۰	۷۶/۹
- ارتعاش	۰	۰
- ما	۰	۰
- روشنایی	۰	۰
- سایر موارد	۰	۰
• عوامل زیان آور بیولوژیکی	۴	۳/۸
• بیماری های ناشی از کار	۳	۲/۸
• آموزشی	۳	۲/۸
جنس نویسندگان		
مرد	۲۷۸	۸۱/۰۵
زن	۶۵	۱۸/۹۵
رتبه علمی نویسندگان مسئول		
استادیار	۵۲	۴۹/۰۶
کارشناس ارشد	۲۷	۲۵/۴۷
دانشیار	۱۷	۱۶/۰۴
استاد تمام	۷	۶/۶۰
MPH	۲	۱/۸۹
کارشناس	۱	۰/۹۴
حوزه موضوعی نویسندگان مسئول		
بهداشت حرفه ای	۸۰	۷۵/۴۷
طب کار	۷	۶/۶۰
ایمنی	۰	۰
سایر	۱۹	۱۷/۹۲
نوع مقالات		
مقالات اصیل	۱۰۱	۹۵/۳
مقالات مروری	۵	۴/۷
گزارش موردی	۰	۰
نام دانشگاه نویسنده مسئول		
علوم پزشکی تهران	۲۷	۲۵/۵
علوم پزشکی ایران	۲۴	۲۲/۶
علوم پزشکی اصفهان	۱۲	۱۱/۳
علوم پزشکی شیراز	۸	۷/۵
علوم پزشکی بهشتی	۴	۳/۸
علوم پزشکی همدان	۳	۲/۸
مراکز بهداشت	۲	۱/۹
دیگر دانشگاهها	۲۶	۲۴/۵
کلید واژه ها		
تعداد متوسط	۴/۲	-
حداکثر	۱۰	-
حداقل	۲	-

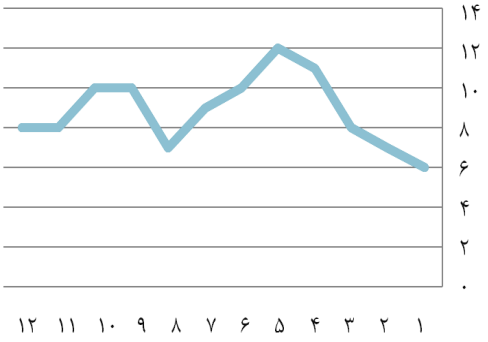
[Downloaded from ioh.iums.ac.ir on 2024-03-29]

به این صورت که از تعداد ۱۰۶ مقاله مجله سلامت کار ایران، ۹۵/۳٪ آن‌ها از نوع اصیل، ۴/۷٪ از نوع مروری و ۰٪ مقاله گزارش موردی می‌باشد که نشان دهنده علاقه پژوهشگران به تولید علم دست اول است ولی عدم وجود مقالات گزارش موردی می‌تواند ناشی از ضعف ارتباط دانشگاه با صنعت باشد. امان اللّهی و همکارانش در مقاله‌ای که به بررسی مقالات مجله مدیریت سلامت پرداخته بود به نتایج مشابهی دست یافتند که از ۱۹۲ مقاله مورد بررسی ۹۳/۸٪ آن‌ها از نوع اصیل، ۵/۷٪ از نوع مروری و ۰۵٪ مقالات از نوع گزارش موردی می‌باشد [۷] در پژوهش زارع ۸۹/۲۹ درصد از مقالات از نوع اصیل و ۱۰/۲۴ درصد گزارش موردی و ۰/۴۸ درصد از نوع ترجمه ای بود. [۸] عقیلی و همکارانش در پژوهشی که روی مجلات علمی-پژوهشی کل کشور انجام داده بودند فراوانی مقالات به نسبت نوع مقاله ۸۱/۲٪ مقالات اصیل، ۱۱/۴٪ گزارش موردی ۵/۵٪ مروری و ۱/۹٪ سایر انواع مقالات بود [۹].

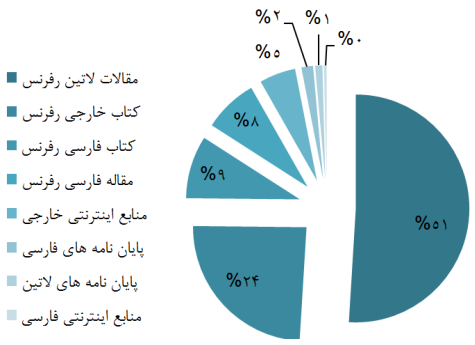
از لحاظ نوع روش نمونه گیری روش سرشماری با ۳۲ درصد بیشترین میزان را به خود اختصاص داده است که می‌تواند علّت آن بیشتر به دلیل انجام برخی از مطالعاتی باشد که برای انجامشان تنها نیاز به یک محلّ پژوهش (مثلاً کارخانه) داشته‌اند که در بیشتر پژوهش‌ها یا تمام کارکنان یک کارخانه یا بخشی از محیط کارخانه انتخاب شده بود.

از نظر توزیع جنسی از ۳۴۳ نویسنده ای که در تولید مقالات این مجله نقش داشته‌اند تعداد ۲۷۸ نفر (۸۱/۰۵٪) آن مرد و ۶۵ نفر (۱۸/۹۵٪) آن زن بوده‌اند. به عبارت دیگر مشارکت مردان بیش از پنج برابر زنان بوده است. مشارکت بیشتر مردان در پژوهش امری معمول است و در مطالعات مشابه نیز نتایج مشابهی حاصل شده است [۹].

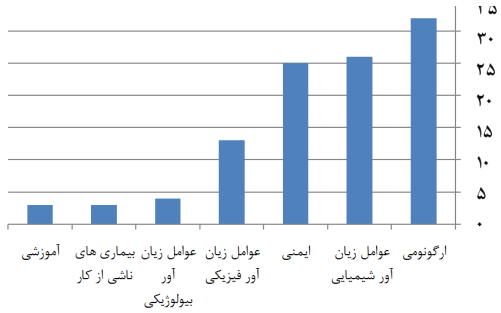
طبق تقسیم بندی مطالعات در پژوهش‌های علوم پزشکی [۱۰]، از لحاظ نوع مطالعه نیز مطالعات توصیفی مقطعی (۲۸/۳٪) و توصیفی گزارش موردی (۲۶/۴٪) بیشترین تعداد را به خود اختصاص داده‌اند.

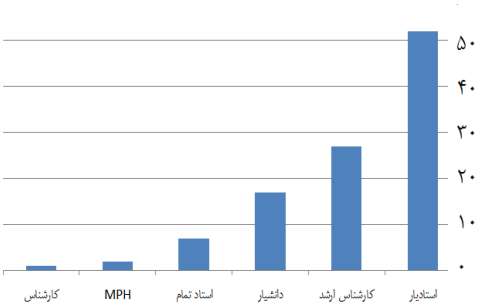
نمودار ۱ – توزیع تعداد مقالات در هر شماره

نمودار ۲- توزیع فراوانی منابع

نمودار ۳- توزیع موضوعی مقالات

نمودار ۴- توزیع فراوانی مقالات از نظر رتبه دانشگاهی نویسنده مسئول

[Downloaded from ioh.iums.ac.ir on 2024-03-29]

از لحاظ سطح مطالعات حوزه پزشکی به ۵ سطح تقسیم می‌شوند که بالاترین سطح مربوط به مطالعات کارآزمایی‌های بالینی کنترل شده تصادفی است. همچنین بعضی مطالعات کارآزمایی بالینی و مروری مدون را در این سطح قرار می‌دهند. در سطح دوم مطالعات کوهورت قرار دارد. سطح سوم مربوط به مطالعات مورد-شاهدی و مرور مدوّن مطالعات مروری شاهدی است و سطح چهارم مربوط به مطالعات توصیفی مورد شاهدی می‌باشد و سرانجام سطح پنجم، اظهارنظر متخصصان (بدون ارزیابی صریح و نقادانه) را شامل می‌شود. امروزه مجلّات با استفاده از این درجه بندی، مقالات خود یا دیگران را ارزیابی می‌کنند [۱۱]؛ این در حالی است که مقالات این مجله شامل سطح چهارم و پنجم بودند و فقدان مقالات با سطوح بالا در این مجله به شکل بارزی مشاهده می‌گردد.

از نظر رتبه علمی نویسندگان مسئول، بیشترین مشارکت در مقالات توسط استادیاران می‌باشد که نزدیک به نصف مقالات توسط آن‌ها نگارش یافته است که علّت آن می‌تواند تعداد بیشتر استادیاران نسبت به دیگر اعضای هیئت علمی و مشارکت بیشتر با دانشجویان تحصیلات تکمیلی باشد. در پژوهشی که روی مجله مدیریت سلامت انجام یافته بود رتبه علمی نویسندگان مسئول با بیشترین مشارکت در مقالات، دانشجویان کارشناسی ارشد با ۳۴/۹٪ و استادیاران با ۲۴/۵٪ در رتبه دوم و مربیان در رتبه سوم قرار دارند [۷].

از نظر استفاده از انواع نمودار، نمودارهای ستونی با ۱۹/۸٪ بیشترین نوع نمودار را به خود اختصاص داده است و نمودارهای دایره ای و هیستوگرام به طور کلی استفاده نشده است. همچنین ۶۷/۹٪ از مقالات، از هیچ‌گونه نموداری استفاده نکرده‌اند که این موضوع در مورد آوردن نتایج به صورت جدول نیز صادق است. با توجه به اینکه مجلات علمی- پژوهشی باید تا حدّ ممکن در برگیرنده جداول و نمودارهای لازم باشند (به دلیل بیان صریح و قابل فهم تر نتایج از طریق جداول و نمودارها)، در نتیجه در راهنمای نگارش مقالات مجله باید به این نکته اشاره و تأکید شود که در بیان نتایج از نمودارها و جداول مناسب استفاده شود.

همکاری گروهی در میان پژوهشگران نسبت به انجام کار انفرادی از میزان بسیار خوبی برخوردار است (ضریب همکاری گروهی ۰/۶۲) که نشان از آگاهی نویسندگان نسبت به مزایای همکاری گروهی و ارتباطات علمی قوی بین نویسندگان می‌باشد. روند این مشارکت نسبتاً ثابت بوده و نوسانات زیادی ندارد ولی در دو شماره آخر مقداری کاهش را نشان می‌دهد. با این حال مشارکت بین دانشگاهی بسیار ضعیف بوده و تعداد اندکی از مقالات با همکاری دانشگاه‌های مختلف انجام پذیرفته است.

توزیع فراوانی منابع انگلیسی استفاده شده توسط نویسندگان مقالات در این مجله نسبت به سایر پژوهش‌های انجام گرفته در این زمینه بیشتر است. در پژوهشی که افشار و همکارانش انجام داده بودند تعداد ارجاعات به منابع انگلیسی بیشتر از فارسی بود در پژوهشی که امان اللهی و همکارانش انجام داده بودند نیز بیشترین ارجاع به مقالات انگلیسی با ۲۷٪ بود کتاب انگلیسی، کتاب فارسی و مقاله فارسی به ترتیب دارای ۲۱٪، ۱۹٪، ۱۲٪ بودند [۷،۱۲]. در این پژوهش تعداد استفاده از منابع توسط نویسندگان مقالات به این صورت بود که استناد به مقالات انگلیسی با ۵۰/۹۷٪ بیشترین تعداد را به نسبت سایر منابع داشته است. علت کم استناد دادن به مقالات فارسی نبود سیستم یکپارچه مدیریت مقالات در کشور است که بیشتر نویسندگان از مطالعات انجام گرفته در داخل کشور که مشابه کار خود باشند اطلاعی ندارند. نبود آگاهی از وجود پایگاه های فارسی و روش‌های جستجو در این پایگاه‌ها از دلائل دیگر است.

برای مشخص شدن وجود یا عدم وجود تعادل موضوعی در مجله، ابتدا موضوعات مورد پذیرش مجله بعد از مشورت با اساتید و متخصصان مربوطه به ۷ حوزه موضوعی تقسیم شدند و پس از آن با توجه به عنوان و چکیده مقاله، موضوع هر مقاله مشخص شد و در گروه خود قرار گرفت. همچنین زیر شاخه‌هایی نیز در برخی از

[Downloaded from ioh.iums.ac.ir on 2024-03-29]

موضوعات کلی‌تر مثل ارگونومی، ایمنی و غیره ایجاد شد. همان گونه که از جدول و نمودار ۲ بر می‌آید، موضوعی که بیش از همه به آن پرداخته شده است ارگونومی می‌باشد که ۳۲/۲٪ مقالات به آن پرداخته بودند. هر چند که برخی از شاخه های آن مثل صدا و ارتعاش، گرما و رطوبت برای جلوگیری از همپوشانی به گروه عوامل زیان آور فیزیکی منتقل شد. مباحثی که در این موضوع مورد پژوهش قرار گرفته بودند بیشتر مربوط به روش‌های مشاهده ای ارزیابی وضعیت بدن، ساخت ابزارهای ارگونومیک و غیره بود که از تنوع موضوعی پایینی نیز برخوردار بودند. عوامل زیان آور شیمیایی که مباحث سم شناسی شغلی و تهویه صنعتی را هم در بر گرفت با ۲۴/۵٪ در مرتبه بعدی قرار گرفت. موضوعات مربوط به ایمنی در مرتبه سوم قرار گرفت که در زیر شاخه های آن موضوع ارزیابی خطر و ریسک بیش از همه انجام گرفته است. تنوع موضوعی در این حوزه نیز بسیار اندک بود و به مشکلات ایمنی ساختمان، ایمنی برق، صنایع چوب، آتش نشانی، معادن و غیره پرداخته نشده بود. عوامل زیان آور فیزیکی موضوعی بود که در رتبه چهارم قرار گرفت که زیر شاخه صدا در آن بسیار مورد توجه قرار گرفته بود (۷۶/۹٪) در حالی که برخی زیرشاخه های آن مثل ارتعاش، سرما، روشنایی و پرتوهای یونیزان اصلاً مورد توجه نبوده‌اند.

از نظر تعداد مقاله به ازای هر دانشگاه نیز دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران و سپس ایران از بیشترین تعداد مقاله برخوردار بودند (به ترتیب با ۲۵/۵٪ و ۲۲/۶٪) که علّت این تعداد بالا برای این دو دانشگاه ناشی از وجود پژوهشگران و متخصصان برتر این حوزه موضوعی در این دانشگاه‌ها می‌باشد.

نتیجه گیری

بررسی موضوعات مندرج در مجله مذکور نشان از تعادل موضوعی نامناسب دارد، به نحوی که به برخی از موضوعات مهم کمتر پرداخته شده است و به بسیاری از آن‌ها اصلاً پرداخته نشده است. هرچند که برای بیان دقیق‌تر این موضوع بایستی ابتدا اولویت‌های بهداشتی کشور حاصل آید و سپس قضاوت نهایی به عمل آید تا مقالات متناسب با اولویت‌های بهداشتی کشور در هنگام پذیرش در اولویت قرار گیرند. از نظر همکاری گروهی نیز مقالات این مجله در وضعیت مطلوبی به سر می‌برند هرچند که ارتباط بین دانشگاهی در آن‌ها ضعیف می‌باشد. تعداد و تنوع نمودارهای مورد استفاده و همچنین جداول اندک است و بایستی بر درج آن‌ها تأکید گردد. از آنجا که زنان نسبت به مردان به مراتب شرکت کمتری در مقالات داشته‌اند و باید شرایط را برای انجام پژوهش از طریق آنان نیز مساعد کرد. جای خالی مقالات با کیفیت بالا از نظر اعتبار مثل RCTs و مطالعات هم گروهی در بین مقالات وجود دارد. همچنین در بخش منابع نیز بیشترین ارجاعات به منابع لاتین بوده است تا به منابع فارسی که از دلایل اصلی آن کمبود کتب و مقالات فارسی در این زمینه است.

پیشنهادات

بررسی موضوعات محوری مجلات لاتین با زمینه موضوعی مشابه به منظور آزمون تعادل موضوعی مقالات آنان و انجام مقایسه.

انجام مقایسه میان مقالات ارائه شده و نیازهای بهداشتی کشور در زمینه ایمنی و سلامت شغلی.

تقویت بانک اطلاعات الکترونیک مقالات پژوهشی فارسی.

فعال کردن گروه‌های آموزشی برای اجرای طرح‌های تحقیقاتی و توصیه های لازم برای اجرای فعالیت‌های تحقیقی تیمی.

برگزاری کارگاه‌های روش تحقیق و آمار کاربردی پیشرفته به منظور توانمندی بیشتر محققان.

برگزاری سمینارهای علمی جهت ترغیب پژوهشگران برای تولید بیشتر مقالات با کیفیت و ایجاد ارتباطات علمی بیشتر میان محققان به خصوص میان دانشگاه‌های مختلف.

توجه هر چه بیشتر اعضاء هیئت تحریریه مجله بر پذیرش مقالات و توجه به انتخاب درست روش شناسی مقاله توسط نویسندگان.

[Downloaded from ioh.iums.ac.ir on 2024-03-29]

پیشگیری از اشکالات در نوشتن منـابع و اشـکالات نگارشی کلمات و فاصله گذاری. ایـن مـورد بـه کیفیـت مجله مربوط می‌شود و بـه خصـوص در جلـدهای اوّلیـه بیشتر به چشم می‌خورد. این مسئله را می‌توان به وسیله آموزش منشی‌هـای مجلّـه و اسـتفاده از نـرم افزارهـای ویرایشگر برطرف نمود.

انجام چنین مطالعاتی در مورد پایان نامه‌ها و مقالات ارائه شده به مجلات خارجی در حوزه بهداشت حرفـه‌ای و سلامت شغلی.

تشکر و قدر دانی

در اینجا بر خود لازم می‌دانیم از زحمات جناب آقـای دکتر علی اصغر فرشاد، ریاست محتـرم گـروه بهداشـت حرفه‌ای دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی تهـران و سردبیر فصلنامه سلامت کار ایـران کـه حمایـت‌هـای لازم در خصوص انجام ایـن پـژوهش را فـراهم نمودنـد سپاسگزاری نماییم.

منابع

1. Zaki MA. Survey of content analysis in specific management journals. Faslname danesh modiriat 2005: 19(75); 43-74, [Persian].

2.Ghaedi P. gozareshe maghalate montasher shode dar majalleye pajuhesh dar pezeshki, salhaye 1382-1383. Pajuhesh dar pezeshki 1384: 29; 1, p 79-80, [Persian].

3. Emerson LD, Colditz GA. Use of statistical Analysis in the New England journal Medicine in:Bailar LC, MosteilerF. Medical uses of statistics NEJMBooks, Medical society Massachusetts1986; 27-38.

4. Mary LV, Andrew LR, Michael OR, Amy MS, Michelle JS, Michael DN. The quality of Rondomized controlled trials in major Anesthesiology journals. Anesth Analg 2005; 100: 1759- 64.

5.Velai N, Kowsarian M, Nasiri E, Musavi F. Barresie kammi va keyfie Maghalate Majjalleye Elmi-pajuheshie Daneshgahe Oloom Pezeshkie Mazandaran 1385: 16(52); p 131-139. [Persian]

6. Koteswara R, Raghavan K. Collaboration in knowledge production: a case study of super conduction in India. In the Proceedings of the 9th Inaternational Conference on Scientometrics and Informetrics. Dalian: Dalian University of Technology Press; 2004.

7. Amanollahi A, Abolghasem Ghorji H, Aligol M, Sarikhani L. Quantitative survey for articles of scientific-research journal of "MODIRIAT SALAMAT", Tehran University of Medical Sciences. Journal of Health Administrator 2011.

8. Zare F, Karbalaei M, Baji F, Zahedian M, Safadrani V. Mosharekate ghorohi va mozoate asli magalate majale elmi pezoheshi daneshgahe olum pezeshkie jondi shapore ahvaz 2005: 3(2); 11-25. [Persian]

9. Aghili A, Aminipour MR, Ahmadie MH, Beighi O. arzyabie majalate elmi pezoheshie daneshgahe olum pezeshkie keshvar az tarighe majmome erjaat 1997- 2000. majale pazoheshie hakim 2006: 10(1); 36-42. [Persian]

10. Buttlar L. Information Sources in Library and Information Science Doctoral Research. Library & Information Science Research 1999; 21(2): 227-245.

11. Ariasepehr S. osoole paye ravesh tahghigh dar oloome pezeshki. Tehran: noore danesh; 2002, [Persian].

12. Guyatt GM, Sackett DC, Sinclar JC, Hayward R, Cook DY, Cook RJ, for the Vidence-Based Medicine working Group. Users guides to the medical literetive IX. A method for grading health care.

13. Afshar M, Abdulmajid AH, Danesh F. Survey of Citations and Authors Collaboration Rate of Journal of Research in Medical Sciences. Modiriate etelaate salamat 2008: 6(2); 123-133, [Persian].

[Downloaded from ioh.iums.ac.ir on 2024-03-29]

Citation and quantitative analysis for articles of "Iran Occupational Health" journal affiliated to Tehran University of Medical Sciences

M. Aligol [1], A. Amanollahi [2], AA. Farshad [3]

Received: 2010/10/30 Revised: 2011/05/21 Accepted: 2011/08/01

Abstract

Background and Aim: Nowadays, citation analysis study of journals is a common type of research. For the first time, "Iran Journal of Occupational Health"(IJOH) is considered for a quantitative and a citation analysis study.

Method: Using a descriptive cross-sectional study, all IJOH issues with scientific-research grade (n=12, including 106 papers) were investigated. The study tool was an author-made questionnaire and also an inventory. The data was gathered directly from the original published journals. Collected data was analyzed using Microsoft Excel 2010 Software.

Results: Findings showed that the majority of articles have used a descriptive cross-sectional method. The subject most surveyed was ergonomics. The majority of studies used enumerative sampling method and cited to English references more than Persian. Male authors were five times more than the females and team-work corporation coefficient was calculated 0.62.

Conclusion: There was no normal distribution of subjects among articles. English references were cited more than Persian ones maybe because of short of Persian resources or Persian poor indexing systems. The most repeated study methods were observational. Therefore, it is clear that interventional and other types of studies should be considered are ignored. Conditions and facilities must be enhanced for facilitating other types of studies.

Keywords: Iran Occupational Health, Citation analysis, Quantitative Analysis.

1. MSc of Occupational hygiene, Faculty of Health, Tehran University of Medical Sciences. Tehran, Iran.
2. **Corresponding author,** MSc of Medical Librarianship and Information Science, School Management and Medical Information Science, Tehran University of Medical Sciences. Tehran, Iran.
amanollahi.a@gmail.com
3. Associated Professor, Occupational Hygiene, Faculty of Health, Occupational hygiene Research Center Tehran University of Medical Sciences. Tehran, Iran.

[Downloaded from ioh.iums.ac.ir on 2024-03-29]